

Анатолій Луцик

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Іван Вакуліч

аспірант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ

Податки як джерело формування фінансових ресурсів держави водночас виступають важливим фінансовим інструментом впливу економіку та соціальне становище в країні. Їх величина, кількість, база оподаткування може визначатись та змінюватись під час економічних спадів, депресій, піднесення та розвитку економіки.

В умовах піднесення та розквіту податкове регулювання слугує інструментом підтримки та зазвичай не піддається гострій критиці з боку суспільства. Інша ситуація за умов коли відбувається зміна податків під час спаду та депресії. Зниження податкового тиску сприймається позитивно суспільством, але населення буде негативно реагувати на підвищення податків. При нестачі засобів для існування підвищення податків може збільшувати не тільки до появи чи розширення тіньової економіки, а й приводити до соціальних конфліктів, невдоволення.

З іншої сторони ефективна фінансова політика забезпечує високу частку податкових надходжень при формуванні фінансових ресурсів держави. Такі ресурси передбачають акумуляцію грошових фондів задля виконання функцій держави. Статистичні дані України підтверджують, що податкові надходження за період від 2012 до 2021 року складали від 77,9% до 87,5% у доходах Зведеного бюджету України. Це фактично підтверджує домінуючу позицію цього джерела доходів держави. Згідно національного податкового законодавства такий показники забезпечується 7 загальнодержавними та 4 місцевими податками і зборами [1]. Виключенням стали 2022-2023 роки, коли ця частка складала 61,1%, 52,8% [2]. Таке зниження обумовлюється масштабними воєнними діями, руйнуванням виробничої інфраструктури України, міграцією та загибеллю працездатного населення України.

В умовах коли Україна компенсує недостатність фінансових ресурсів за допомогою переважно зовнішніх запозичень, соціально чутливим є здійснення податкового регулювання, яке безперечно впливає на стан податкових надходжень. При зниженні податкового навантаження бюджету недоотримують кошти, але при їх підвищенні не завжди буде спостерігатись тенденція до збільшення податкових надходжень. Коли в 2022 році було скасовано оподаткування імпорту ПДВ та запроваджено зниження оподаткування для підприємств, бюджет попри воєнні дії через таке зниження недоотримав ще більше коштів. Це підтверджують наведені вище показники. Підприємці, між

іншим, не всі позитивно оцінювали зниження для них ставок єдиного податку, що фактично надавало їм право зменшувати свої власні податкові зобов'язання. Це свідчить про те, що при здійсненні податкового регулювання слід враховувати психологічні аспекти фіскальної політики, національну свідомість та освіченість платника податків. І вже зараз постає питання пошуку додаткових джерел акумуляції фінансових ресурсів, що фактично змушує владу переглядати існуючі пільги, ставки податків та розглядати можливість введення нових. Це особливо актуально зважаючи на те, що Україна не може функціонувати за рахунок постійних зовнішніх запозичень, які в майбутньому ще й доведеться повертати.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів держави, економічної кризи, воєнних дій підвищувати податки слід не за рахунок підвищення навантаження на платників з низьким рівнем доходу чи щодо товарів першої необхідності. Таке підвищення можна приміром запроваджувати щодо специфічних акцизів, якими має оподатковуватись споживання окремих високоліквідних та монопольних товарів. Підвищувати податкове навантаження можна і слід щодо платників податків з високим рівнем доходів, як це здійснюється у країнах високим рівнем розвитку. За тих складних умов в яких опинилась Україна податкове регулювання має бути направлене на пошук та виявлення тих об'єктів та баз оподаткування, які не оподатковувались раніше.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Макроекономічні показники. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>